अथ सप्तमः पटलः।

अथ स्वतन्त्रस्य यदग्रतः स्यात्
साङ्गं निजाङ्गैर्निखिलैरुपेतम्।
प्रधानपृष्ठोचितमण्डपं तद्
भिन्नं विदुर्नैवमिदं स्वतन्त्रम् ।। १ ।।

अथ रुरुजिद्गिरिशादिरूपाणीत्यादित एव प्रसक्तानां शिवैकवेरीमातृक्षेत्रपालानां यौगपद्येनैकस्मिन्नायतने स्थापनप्रदर्शनार्थं "मातृसद्भावा" द्यागमोक्तक्रियाक्रमं वदन् स्वतन्त्रादिभेदांश्च योजयन् भिन्नलक्षणमाह – अथ स्वतन्त्रस्येति। अथ स्वतन्त्रस्य देवस्याग्रतो निखिलैर्निजाङ्गैर्दौवारिकादिभिरुपेतं साङ्गं यत् स्यात् प्रधानपृष्ठोचितमण्डपं प्रधानस्य स्वतन्त्रस्य पृष्ठे निजोचितलक्षणयुतमण्डपयुक्तं तद्भिन्नं विदुर्बुधाः। एवम्भूतमिदं सुरान्तरान्वितमित्युक्तं स्वतन्त्रं न स्यात् ।

स्यात्प्रागास्यः स्वतन्त्रः स्मरजिदिह पुरो
दक्षिणे पश्चिमास्या
चामुण्डा स्याच्च भिन्ना नमुचिरिपुदिगा-
स्या निरंगैव वाऽथ।
देवस्यास्यास्तु वा याम्यदिशि शशिदिगा
स्या जनन्योऽपि साङ्गा-
स्तत्प्राक् सा वेह साङ्गानलदिशि निखिला
मातरो वेह भिन्नाः ।। २ ।।

तेषां स्थापने नियममाह – स्यादिति। इह स्वतन्त्रः स्मरजित् शिवः प्रागास्यः स्यात्। तस्य पुरोऽग्रभागे दक्षिणभागे भिन्ना चामुण्डार पश्चिमास्या च स्यात्। अथवा तत्रैव नमुचिरिपुदिगास्या पूर्वाभिमुखा निराङ्गा स्यात्। देवस्य शिवस्य वा अस्याश्चामुण्डाया वापि याम्यदिशि, शशिदिगास्या उत्तराभिमुखा जनन्यो मातरः साङ्गाः स्युः। इह तत्प्राङ् मातॄणां पूर्वभागे सा चामुण्डा साङ्गा वास्य शिवस्यानलदिशि निखिला मातरो भिन्ना वा स्युः। तथोक्तं "मातृसद्भावे" –

"उत्तराभिमुखं साङ्गं निरङ्गं प्राङ्मुखं भवेत्।
पश्चिमाभिमुखं भिन्नमिति त्रेधा निगद्यते"।।

इति।

वृतो गुरुर्गिरिशकृते गृहीतभूः
सुकृष्टतत्तलपृथगाहितावटः।
शिवोक्तवत्तदवटशार्ववेदिषु
क्रमाद्यजेत् पृथगथ वास्तुदेवताः ।। ३ ।।

तत्र क्रियाक्रमं दर्शयति – वृत इति। गिरिशकृते शिवोक्तक्रमेण वृतो गृहीतभूस्तथैव कृतभूमिपरिग्रहश्च भवन् गुरुः सुकृष्टतत्तलपृथगाहितावटः सुतरां कर्षणादिकृते भूतले पृथक् पृथक् कृतगर्तो वपेत्। पुनस्तदवटशार्ववेदिषु तेषामवटानां शार्वकोणस्थवेदिषु क्रमाच्छिवचामुण्डादिक्रमेण पृथक् शिवोक्तवदेव वास्तुदेवता यजेत्।

ब्रह्मा दिश्याश्च भैरव्यां सावित्राद्याश्च कोणगाः।
ईशानाद्यास्ततः शर्वस्कन्दाद्याश्चेति वा क्रमः ।। ४ ।।

क्रमे पक्षभेदमाह – ब्रह्मेति। भैरव्यां पूर्वं मध्ये ब्रह्मा, पुनर्दिश्या आर्यकाद्याः, पुनः कोणगाः सावित्राद्याः, ततः ईशानाद्याः पुनः शर्वस्कन्दाद्या इति वा क्रमः

स्यात्।

निधिकलशकमलकच्छपविन्यासोऽवटतलेषु शैवोक्तः।
कार्यो मातृषु तु पुनश्चामुण्ड्यां नवसु वार्थना तु सकृत् ।। ५ ।।

ततोऽवटतलेषु तेषु शैवोक्तः शिवोक्तवदेव निधिकलशकमलकच्छपविन्यासः निधिकलशादीनां विन्यासः कार्यः। तत्र मातृषु तु पुनश्चामुण्ड्यां च चामुण्डास्थापनस्थान एव वा नवसु स्थानेष्वपि वा कार्यः। अर्थना तु पक्षद्वयेऽपि प्रार्थना सर्वावसाने सकृदेव स्यात्।

द्वारामवामे प्रथमेष्टकानां न्यासं विदध्याज्जननीष्ववामा।
द्वार्गृह्यतामत्र हुतं विदध्यात् कृतेष्टकातत्कलशाधिवासः ।। ६ ।।

पुनरन्यस्मिन् मुहूर्ते द्वारां द्वाराणां अवामे दक्षिणे पार्श्वे प्रथमेष्टकानां यथोक्तानामिष्टकानां न्यासं विदध्यात्। जननीषु द्वारत्रये सत्यवामा दक्षिणा द्वाः गृह्यताम् परिगृह्णीयात्। अत्र गुरुः कृतेष्टकातत्कलशाधिवासो भूत्वा हुतं विदध्यात्।

पक्वाधस्तान्नवलिपितदर्णैर्जुहोत्वाज्यमूर्ध्वे
ह्लों ह्लेमाद्यैर्भुवनपतिना पञ्चभिर्ब्रह्मभिश्च।
गायत्र्याऽथो हुतयतु चतुर्द्रव्यमाज्यं च देव्यां
व्याहृत्यादिद्विनवनमनुभी रुद्रवत् सर्वमन्यत् ।। ७ ।।

अत्र होमे देव्यामेकवेर्यां पक्वाधस्तात् पक्वहोमात् पूर्वं नवलिपितदर्णैः नवाक्षरमन्त्रेण तदक्षरैश्चाज्यं जुहोतु। पक्वहोमादूर्ध्वं ह्लों ह्लेमाद्यैः ह्लों स्वाहा इत्याद्यैः ह्रस्वैः स्वैः पञ्चभिः भुवनपतिना शक्त्या पञ्चभिर्ब्रह्मभिश्चाज्यं जुहोतु। अथो गायत्र्या चतुर्द्रव्यं हुतयतु हुतं कुर्यात्। पुनर्व्याहृत्यादिद्विनवमनुभिः भूस्स्वाह इत्याद्यष्टादशमन्त्रैराज्यं हुतयतु अन्यत् सर्वं रुद्रवदेव।

चतुर्व्याहृतयो दिक्पा दशाग्निः सोम एव च।

सर्वाश्च देवता विश्वे देवाश्च द्विनवाणवः ।। ८ ।।

अष्टादशमन्त्रानाह – चतुर्व्याहृतय इति। चतस्रो व्याहृतयः दिक्पा इन्द्राद्या दश, अग्निः अग्नये स्वाहा, सोम एव च, सोमाय स्वाहा, सर्वाश्च देवताः, सर्वाभ्यो देवताभ्यः स्वाहा, विश्वेदेवाश्च, विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा इति। द्विनवाणवः अष्टादशमन्त्राः।

नवार्णं प्राङ्मुखस्तिष्ठन् जपित्वैकादशावरम्।
अग्निमुद्वासयेत् सद्य कलाभिश्चेष्टकां न्यसेत् ।। ९ ।।

शिवे स्वोक्तमेवेष्टकागर्भकर्मा-
खिलं मातृषु त्वेकवीर्यामिव स्यात्।
पराः पर्यगन्तस्तु चामुण्डिकाऽर्च्या
जिनार्णेन गाणेन च द्रव्यहोमम् ।। १० ।।

इष्टकास्थापनरीतिमाह – नवार्णमिति। शिवादिषु विशेषमाह – शिव इति। शिवे इष्टकागर्भकर्म इष्टकान्यासकर्म गर्भन्यासकर्म च स्वोक्तं तन्त्रसमुच्चयोक्तमेव; मातृषु तु तदखिलमेकवीर्यामिव स्यात्। अत्रान्तश्चामुण्डिका परा अन्याः पर्यक् परितश्चार्च्याः। अयमेव सामान्यन्यायः। गाणेन जिनार्णेन गणगायत्र्या द्रव्यहोमः स्यात्।

गर्भाधान रुद्रवत् तत्र होमः
कार्यो देव्यामिष्टकोक्तक्रमेण।
स्युर्मृन्मूला धातवो रत्नबीजा-
लोहाश्च द्रव्याणि षोढेह गर्भे ।। ११ ।।

देव्यां गर्भाधानं प्रायो रुद्रवदेव। तत्रेष्टकोक्तक्रमेण द्रव्यहोमः कार्यः। ग्रर्भद्रव्याणि कथयति – इह देव्यां गर्भे मृत् मूलं धातवः रत्नबीजलोहाश्च इति षोडश द्रव्याणि स्युः।

गिरितीर्थनदीह्रदजा
दिशि विदिशि कुलीरनाकुखलजाश्च।
द्विरदरजा अपि मृदो
मध्येऽर्णववृषविषाणजान् न्यसतु ॥ १२॥

तत्र दिशि दिक्षु गिरितीर्थनदीह्रदजा मृदः, विदिशि विदिक्षु कुलीरनाकुखलजाता द्विरदरदजाश्च मृदः, मध्ये अर्णवविषाणजे समुद्रजाः वृषश्रृङ्गजाश्च द्वे मृदौ न्यसतु।

कमलस्य तथा नीलोत्पलस्य कुमुदस्य च।
रक्तोत्पलस्य च न्यस्येद् दिक्षु मूलान्यपि क्रमात् ॥ १३॥

पुनश्चत्वारि कमलादीनां मूलानि पूर्वादिदिक्षु न्यस्येत्। पुनर्मनः शिलादीनि नव धातूनि दिक्षु मध्यतश्च न्यस्येत्। यथा वज्रादीनि नव रत्नानि तथा शाल्याद्यष्ट बीजानि दिक्षु मध्ये राजीन् वा तिलान् वा न्यस्येत्।

मनःशिलां हरीतालमञ्जनं श्यामसीसके।
सौराष्ट्रीं रोचनां दिक्षु गैरिकं मध्यतो रसम् ॥ १४॥

वज्रवैडूर्यगोमेदशङ्खपुष्येन्दुकान्तकम्।
क्रमाद् दिक्ष्विन्द्रनीलार्ककान्तं मध्येऽब्जरागकम् ॥ १५॥

शालिनीवारकश्यामकङ्कुमाषकुलस्थकान्।
दिक्षु निष्पावमुद्गांश्च मध्ये राजीन् तिलांश्च वा ॥ १६॥

दिक्षु हिरण्यं रजतं
ताम्रायांसि विदिक्ष्वथ त्रपु च।
हैमं कूर्माब्जशूलमन्त-
वृषखट्वाङ्गार्धचन्द्रपरशुधनुः ॥ १७॥

[1]पुनर्दिक्षु हिरण्यरजतताम्रायांसि चत्वारि। अथ विदिक्षु पूर्वमग्निकोणे त्रपु अन्यकोणेषु हैमं हेममयं कूर्ममब्जं शूलं च। अन्तः वृषं खट्वाङ्गमर्धचन्द्रं परशुं धनुश्च न्यस्येत्।

नवार्णतो न्यसेत् सर्वं गव्येनोक्षेज्जिनार्णतः।
हुत्वा नवार्णसञ्जप्तं तत् पात्रं शिववन्न्यसेत् ।। १८।।

एतत् सर्वं द्रव्यं नवार्णतो न्यसेत्। गव्येन जिनार्णत उक्षेच्च। पुनर्हुत्वा संपातं संस्पृश्य नवार्णसञ्जप्तं तत् पात्रं शिववत् शिवोक्तक्रमेण न्यसेत्।

तत्तद्द्रव्यं मातृषु तत्तद्दिङ्मातृमन्त्रतो न्यसतु।
तत्तद्दिशि मन्त्रितमस्तत्तच्छस्त्रं च सौवर्णम् ।। १९।।

मातृषु देव्यां विहितं तत्तद्द्रव्यं तत्तद्दिशि तत्तद्दिङ्मातृमन्त्रतो न्यसतु। तत्तद्दिशि सौवर्णं तत्तच्छस्त्रं च न्यसतु।

गव्येन गणगायत्र्या प्रोक्षेद्धुत्वा नवाक्षरम् ।
मातृवर्णांश्च सञ्जप्य न्यसेद् गर्भं विधानवित् ।। २०।।

पुनर्गव्येन गणगायत्त्र्या प्रोक्षेत्। पुनर्हुत्वा संपातं संस्पृश्य नवाक्षरं मातृमन्त्रांश्च सञ्जप्य विधानविद् गुरुर्गर्भं न्यसेत्।

प्रासादबिम्बेषु कृतेषु साङ्गेष्वथ प्रतिष्ठादिवसे च तज्ज्ञैः।
प्रकल्पिते मङ्गलबीजवापं पृथग् विदध्याद् गुरुरैशधाम्नि ।। २१।।

अथ प्रासादेषु बिम्बेषु च साङ्गेषु अङ्गैः परिवारैश्च कृतेषु सत्सु

१. एतन्मूलपाठो भाषाव्याख्याख्यायुते संस्करणे - इत्थम् :–
दिक्षु हिरण्यरजतताम्रायांसि; विदिक्ष्वथ त्रपु च हैमम्।
कूर्माब्जशूलमन्तर्वृषखट्वाङ्गार्धचन्द्रपरशुधनुः ।।

तज्ज्ञैर्मौहूर्तिकैः प्रतिष्ठादिवसे च प्रकल्पिते गुरुः स्वयं ऐशधाम्नि ईशभागस्थिते गुहे मङ्गलबीजवापं विदध्यात्।

शिवस्याङ्कुरधाम्न्येव शिवस्य च रुरुद्विषः।
स्वदिक्क्रमाद् विधेयं स्यान्मातॄणां चाङ्कुरार्पणम् ॥ २२॥

तत्र शिवस्याङ्कुरालये एव स्वदिक्क्रमात् स्वस्वस्थाने शिवस्य रुरुद्विषो देव्या मातॄणां चाङ्कुरार्पणं विधेयं स्यात्।

शैवानि बीजानि सराजमाषाण्यश्याममाषाणि नवैव तु स्युः।
सप्तार्णतो दुग्धसगन्धतोयैः संक्षालनं स्याद् वपनं च सेकः ॥ २३॥

तत्र तन्त्रसमुच्चये शिवस्योक्तेषु बीजवापद्रव्येषु शिवस्य देव्या मातॄणां च सराजमाषाणि राजमाषसहितानि अश्याममाषाणि च श्याममाषाभ्यां रहितानि नवैव तु बीजानि स्युः। शिवे देव्यां मातृषु च सप्तार्णतो दुग्धसगन्धतोयैर्दुग्धेन गन्धतोयैश्च (सं) क्षालनं स्यात्। वपनं सेकः सेचनं च तेन स्यात्।

सप्तार्णस्य ध्रुवः शक्तिर्हृच्चतुर्थ्यन्विता शिवा।
शिववद् बलिकर्मैवं मातॄणामपि कीर्तितम् ॥ २४॥

अत्र पालिकाघटिकाशरावेषु क्रमेणैकवीरीवीरभद्रामातरो देवताः। सप्तार्णमन्त्रमाह – सप्तार्ण इति। ध्रुवः शक्तिः हृत् नम इति चतुर्थीविभक्त्यन्विता। शिवाशब्दश्च देव्याम्। मातॄणामपि शिववदेव बलिकर्म कीर्तितं स्यात्।

शिवैकवेरीमातॄणां स्थापनीयोऽग्रतो ध्वजः।
प्राक् तुर्येऽह्न्यधिवासाह्नः कार्यो बिम्बपरिग्रहः ॥ २५॥

शिवैकवीरीमातॄणां स्वस्वाग्रतो ध्वजः स्थापनीयः स्यात्। अधिवासाह्नः प्राक् तुर्येऽह्नि बिम्बपरिग्रहः कार्यः।

प्रासादसंमुखसुशायितबिम्बदृष्टिं
दौग्धान्नदिक्कृतबलिस्तपनीयसूच्या।
उल्लिख्य हेमचषकाहितमाक्षिकाज्ये-
नाथो विधापयतु तक्षभिरक्षिमोक्षम् ।। २६ ।।

बिम्बपरिग्रहे सामान्यकर्मतः क्रियाविशेषमात्रमाह – प्रासादेति। दुग्धान्नदिक्कृतबलिः दौग्धेनान्नेन देवताभ्यः पितृभ्यः इति मन्त्रेण बिम्बस्य परितो दिक्षु बलिदानानन्तरं प्रासादसम्मुखतया सुखेन शायितस्य बिम्बस्य दृष्टिं तपनीयसूच्या हैम्या सूच्या हेमचषके आहितेन माक्षिकसहितेनाज्ये-नोल्लिख्याथो तक्षभिरक्षिमोक्षं विधापयतु कारयतु।

कर्त्रैतत् प्रार्पितमथ गृहीत्वोत्तमाङ्गेऽस्य राजी-
दूर्वापुष्पाक्षतमभिनिदध्यात् स्वमन्त्रेण मन्त्री।
शर्वे स्वोदीरितमखिलमम्बासु सर्वं तदेत-
च्चामुण्डायामिव चरतु भाविक्रमात् स्थापितासु ।। २७ ।।

अथ कर्त्रा प्रार्पितमेतद् देवीबिम्बं गृहीत्वाथास्योत्तमाङ्गे राजीदूर्वापुष्पाक्षतं मन्त्री स्वमन्त्रेणाभिनिदध्यात् विकिरेत्। शर्वे च स्वोदीरितमखिलमभिनिदध्यात्। भाविक्रमाद् वक्ष्यमाणरीत्या स्यापितास्वम्बासु तदेतत् सर्वं चामुण्डायामेकवीर्यामिव चरतु।

सम्प्रोक्ष्य माक्षिकयुतेन घृतेन सिक्त्वा
संशोधयेच्च पयसा भसितेन चूर्णैः।
क्वाथेन मृद्भिरपि सास्त्रनिजाणुजापी
चूर्णैश्च गन्धसलिलैः कुशलः क्रमेण ।। २८ ।।

संप्रोक्ष्य माक्षिकयुतेन घृतेन सिक्त्वा पय आदिभिः सास्त्रनिजाणुजापी अस्त्रसहितं स्वमन्त्रञ्जपन् शोधयेत्।

वटाम्रोदुम्बराश्वत्थमधूकब्रह्मबिल्वजाः।
शिरीषपनसोत्थे च त्वचस्तत्तोयजं पयः ।। २९ ।।

पय आदीनां वृक्षानाह – वटेति। एषां त्वचं गृहीत्वा तत्तोयजं पयो ग्राह्यम्।

ताभिस्त्वग्भिः कृताश्चूर्णाः क्वाथाम्भस्तत् सुसाधितम्।
ताभिश्च सकरीषाभिः सुदग्धं भसितं स्मृतम् ।। ३० ।।

वृषेभश्रृङ्गवल्मीकनदीतीर्थचतुष्पथात्।
वेद्याश्च स्युर्मृदश्चूर्णाः स्वर्णगोधूमशालिभिः ।। ३१ ।।

यवमुद्गनिशाभिश्च ततो वासोयुगेन तत्।
गन्धाद्यैरप्यलङ्कृत्य बध्वा कौतुकमस्त्रतः ।। ३२ ।।

नीराज्य नीत्वा सलिले यथाविध्यधिवासयेत्।
शिवे स्वोक्तवदम्बासु चामुण्डायामिव क्रमः ।। ३३ ।।

ताभिरेव त्वग्भिश्चुर्णाश्च ग्राह्याः। तत्सुसाधितमेव कषायं, सकरीषाभिस्ताभिर्दग्धं भसितं, वृषश्रृङ्गादिभ्यो मृदो ग्राह्याः। अपरचूर्णान्याह – चुर्णाः स्वर्णेत्यादि। शोधनानन्तरं वासोयुगेन गन्धाद्यैरप्यलङ्कृत्यास्त्रत कौतुकं बद्ध्वा नीराज्य जलाशयं नीत्वा सलिले यथाविध्यधिवासयेत्। शिवे स्वोक्तवदेव। अम्बासु चामुण्डायामिव च शोधयित्वाथ जलेनाधि वासयेत्।

रुद्रादिधाम परिगृह्य दिने तदर्हे
संशोधयेदिह समैव तु मुष्टिरस्त्रम्।
राक्षोघ्नवास्तुहुततद्बलयः शिवस्यै-
वांबालयेऽपि विनियुज्यत एव शेषम् ।। ३४ ।।

प्रासादशुद्धौ सामान्यतो विशेषमात्रमाह – रुद्रादीति। तदर्हे दिने रुद्रादिधाम

शिवादिप्रासादान् परिगृह्य संशोधयेत्। इह तु साधारणैव मुष्टिः, अस्त्रं च साधारणम्। अघोरं पाशुपतं वा। अस्त्रकलशाः प्रतिप्रासादं पूज्याः, राक्षोघ्नवास्तुहुततद्बलयः शिवस्यैव वा यदा तदा तत्तच्छेषोऽम्बालये देव्या मातॄणामप्यालये विनियुज्यत एव।

सर्वं पृथग् यदि तु मातरि मार्गजाज्या-
न्नाज्यं शमीघृतहविर्घृतदौर्व्यगव्यम्।
स्याद्धोमयोश्चरमयोस्तु मनुर्नवार्णो
न ब्रह्मभिस्त्विह हुतं जननीषु वैवम् ।। ३५।।

तत्र सर्वं प्रासादशुद्धिहोमादिकं पृथक् क्रियते यदि मातर्येकवेर्यां होमयोर्द्वयोर्मध्ये राक्षोघ्नहोमे मार्गजाज्यान्नाज्यं चतुष्कं द्रव्यं, वास्तुहोमे शमीघृतहविर्घृतदौर्व्यगव्यं द्रव्यषट्कं स्यात्। चरमयोर्द्रव्ययोदौर्व्यगव्ययोर्नवार्णो मनुः स्यात्। इह पञ्चभिर्ब्रह्मभिर्हुतं न स्यात्। जननीष्वप्येवं वा स्यात्।

शिवादीनां तु पुरतो मण्डपाः स्युर्यथागमम्।
तदीशदिङ्मण्डपेषु बिम्बशुद्धिघटार्चनम् ।। ३६।।

शिवादीनां पुरतो यथागमं मण्डपाः स्युः। तदीशादिङ्मण्डपेषु तेषां मण्डपानामीशदिग्गतेषु मण्डपेषु बिम्बशुद्धिघटार्चनं स्यात्।

पञ्चैकवीर्यां नव वेतरासु तु पञ्च पञ्चाथ नवैव तु स्युः।
द्रव्याणि तासु प्रतिमाविशुद्धौ शुद्धोदकाढ्यान्यपि केवलानि
।। ३७।।

प्रतिमाविशुद्धौ एकवीर्यां पञ्च वा नव वा द्रव्याणि स्युः। इतरासु मातृषु पञ्च पञ्च वा; अथ नवैव वा स्युः। तासु देव्यां मातृषु च शुद्धोदकाढ्यानि केवलान्यपि वा स्युः।

दिक्षु स्युः क्वथितं गव्यं भस्म मृन्मध्यतः पुनः।

रक्तचन्दनसम्मिश्रमष्टगन्धजलं भवेत् ।। ३८ ।।

तत्र मातरि पञ्चद्रव्यपक्षे दिक्षु क्वथितं गव्यं भस्म मृच्च, मध्यतो रक्तचन्दनसंमिश्रमष्टगन्धजलं भवेत्।

गोमूत्रक्षीरदध्याज्यं दिक्षु गव्यं च मध्यतः।
मातर्येवमथावृत्तिर्नवधा मातृषूभयोः ।। ३९ ।।

अथवा दिक्षु गोमूत्रक्षीरदध्याज्यानि मध्यतो गव्यं च स्यात्। मातृषूभयोः पञ्चकयोरेव नवधा वृत्तिर्भवेत्।

दिक्षु क्वाथादि कोणेषु गोमूत्राद्युदितं क्रमात्।
पञ्चगव्यं भवेन्मध्ये मातृष्वेतद्विधीयते ।। ४० ।।

मातृषु नवद्रव्यपक्षे दिक्षु क्वाथादि चत्वारि, कोणेषु गोमूत्रादि चत्वारि, मध्ये पञ्चगव्यं च भवेत्। एतन्मातृष्वेवं विधीयते।

चन्दनागरुचन्द्रासृग्ग्रन्थिकच्चूररोचनाः।
मांसी चाशासु मध्येऽमून्यष्टौ मातरि मातृषु ।। ४१ ।।

मातरि मातृषु च नवद्रव्यपक्षेऽष्टाशासु चन्दनादिमांस्यन्तान्यष्ट मध्येऽमून्यष्टौ सह च।

पञ्चकं नवकं वापि सर्वैरप्यष्टगन्धकैः
भैरव्यां पूरयेन्मातृष्वेतैर्नवकमेव तु ।। ४२ ।।

अथवा भैरव्यां सर्वैरष्टगन्धकैः पञ्चकंनवकं वा पूरयेत्। मातृष्वेतैरष्टगन्धैर्नवकमेवं पूरयेत्।

सप्तदशद्रव्यन्यायेनाधायाब्जमत्र पूरयतु।
शुद्धजलाढ्यं नवकं पञ्चकमिह कोणखण्डहानेन ।। ४३ ।।

तत्र सप्तदशद्रव्यन्यायेनाब्जं पद्ममाधायात्र मध्ये शुद्धजलाढ्यं नवकं पूरयतु। इह क्षेत्रकोणखण्डहानेन पञ्चकं च स्यात्।

पञ्चप्रणवमन्त्रस्य वर्णैः पञ्चकपूरणम्।
नवार्णवर्णैर्द्रव्याणां नवकं पूरयेत् क्रमात् ।। ४४।।

पञ्चप्रणवमन्त्रस्य पञ्चभिर्वर्णैः पञ्चकपूरणं नवार्णवर्णं नवकानां पूरणं स्यात्।

वाक्शक्तिरिन्दिराव्योम जीवाफाग्न्येलवान्वितम्।
जीवसर्गान्वितं व्योम पञ्चप्रणवको मनुः ।। ४५।।

पञ्चप्रणवमन्त्रमुद्धरति – वागिति। वाक् वाग्भवं ऐमित्यर्थः, शक्तिः; भुवनेश्वरी, इन्दिरा श्रीबीजम्। जीवफाग्न्येलवान्वितम् व्योम चतुर्थबीजम्। व्योम हकारः, जीवः सकारः, फकारः, स्वयमेव, अग्नी रेफ, ए इतिस्वयमेव। लवो बिन्दुः, ह्स्फ्रें इति। जीवसर्गान्वितं व्योम पञ्चमं बीजं। सर्गो विसर्गः। जीवव्योमे उक्ते एव। ह्सः इति। एष पञ्चप्रणवो मनुस्यात्।

भैरव्यां तां समावाह्य पूजयेदथ मातृषु।
स्वार्चान्यासक्रमेणैनाः सामावाह्य पृथग् यजेत् ।। ४६।।

भैरव्यां तां नवार्णेन समावाह्य पूजयेत्। मातृषु स्वार्चान्यासक्रमेण स्नानार्थं भद्रपीठेषु स्थापनक्रमेण एनाः पृथक् स्वस्वमन्त्रेणावाह्य यजेत्।

मातरि स्वेन हुत्वाज्यं मन्त्रेण स्वैश्च मातृषु।
सिक्त्वा कुम्भेषु सम्पातं पूर्वेद्युरधिवासयेत् ।। ४७।।

देव्यां मातृषु च स्वस्वमन्त्रेणाज्यं हुत्वा संपातं सिक्त्वा तत्स्नानतः पूर्वेद्युरधिवासयेत्।

परेद्यवि शिवेऽम्बायामम्बास्वपि शिवोक्तवत्।

सूत्रस्रग्वेष्टनाद्यां तु कुर्यान्मण्डपसंस्क्रियाम् ।। ४८ ।।

मण्डपसंस्कारे विशेषमाह – परेद्यवीति। परेद्यवि अधिवासदिने शिवे अम्बायामम्बास्वपि शिवोक्तवदेव सूत्रदर्भमालावेष्टनाद्यां मण्डपसंस्क्रियां कुर्यात्।

महाविद्यां च गायत्रीं नवार्णं च दशाक्षरम्।
युञ्ज्यादादौ क्रमाद् देव्यां नाम्नामन्ते नवाक्षरम् ।। ४९ ।।

देव्यां भद्रादितोरणाधिपनाम्नामादौ क्रमात् पूर्वादिदिक्षु महाविद्यादिचतुर्मन्त्रान् नामान्ते नवाक्षरञ्च युञ्ज्यात्।

तैर्मन्त्रैः स्थापयेद् दिक्षु मन्त्री प्लाक्षादितोरणान्।
भद्रकोमलसुग्रीववीरभद्रास्तदीश्वराः ।। ५० ।।

शूळानि योजयेत् पूर्वमेषां विद्वांस्त्रिवर्णतः।
तत्तन्नामान्ततो मातृष्विन्द्राण्या योज्यतां मनुः ।। ५१ ।।

मन्त्री तैर्मन्त्रैः प्लक्षादिशिवोक्तान् तोरणान् दिक्षु स्थापयेत्। भद्रकोमलाद्यास्तदीशाः। विद्वान् मन्त्रज्ञः, स्थापनात् पूर्वं त्रिवर्णतः शूलानि योजयेत्। मातृषु तत्तन्नामान्ततः भद्रादिनामान्ते इन्द्राण्यां नवाक्षरमन्त्रो योज्यताम्।

कोटराक्षी विशालाक्षी मुक्तकेशी विभीषणी।
गुब्जाक्षी व्योमरूपा च सहस्राक्षी कलेबरी ।। ५२ ।।

पूर्वाग्नेयादिकेतूनामधिष्टात्र्यः क्रमादिमाः।
वीरभद्रेश्वरावूर्ध्वकेतावीशदिगाश्रिते ।। ५३ ।।

स्वनामभिर्नवार्णान्तैरेतैः स्थाप्या नव ध्वजाः।
तोरणेषु तदीशाः स्युः पूज्याः केतुषु च क्रमात् ।। ५४ ।।

द्वयेभ्यश्च बलिं दद्याद् दिक्पेभ्यश्चाष्टदिक्ष्वपि।
द्वौ द्वौ दक्षिणवामासु द्वारशाखासु पूजयेत् ।। ५५ ।।

पूर्वादिद्वार्षु मन्त्रज्ञो मण्डपालिन्दगो गुरुः।
रक्षको हरिभद्रश्च यमश्चैव यमप्रियः ।। ५६ ।।

श्वेतश्च पिङ्गलश्चैव युगलः कुम्भकर्णकः।
द्वे द्वे च द्वारघटयोर्यजेदुक्तक्रमादिमाः ।। ५७ ।।

केतुदेवताः पठति – कोटराक्षीति। ईशदिगाश्रित ऊर्ध्वकेतौ वीरभद्रेश्वरौ च। एते ध्वजा नवार्णान्तैः स्वस्वनामभिः स्थाप्याः। तोरणेषु ध्वजेषु च तदीशाः पूज्याः। तद्द्वयेभ्यः इन्द्रादिदिक्पेभ्यश्चाष्टदिक्षु बलिं दद्यात्। पुन रन्तः प्रविश्यालिन्दगो गुरुः पूर्वादिद्वारगतद्वाःशाखासु तदीशान् पूजयेत्। द्वारशाखाधिपान् पठति – रक्षक इति। द्वारकलशपूजामाह – द्वे द्वे इति।

कुम्भी चैव निकुम्भी च महाकुम्भी च कुम्भीका।
हर्षिणी च हयग्रीवी सुग्रीवी भीमलोचना ।। ५८ ।।

पूज्यास्तोरणदक्षाङ्घ्रिमूलस्थकलशेष्विमाः।
सहस्रवीची विमला शतधारा प्रमोदिनी ।। ५९ ।।

मुष्टिशकृदप्स्वणुः स्यात् गायत्रीराजिविकिरयोरस्त्रम्।
तत्त्वानि पञ्चगव्ये पञ्चप्रणवोऽथ गन्धसलिलादौ ।। ६० ।।

कुम्भेशेऽखिलतत्त्वानां त्रितत्त्वं शिव इज्यताम्।
वर्धन्यामस्त्रमाघोरमन्यत् सर्वं शिवोदितम् ।। ६१ ।।

तदधीशान् पठति – कुम्भीति। तोरणकलशपूजां तदीश्वरीश्चाह – पूज्या इति। स्थलशुद्धौ मन्त्रभेदमाह – मुष्टीति। कुम्भेशे सर्वत्राखिलतत्त्वानामावाहनं स्यात्। त्रितत्त्वं शिवश्चेज्यतां वर्धन्यामघोरमन्त्रं च पूज्यताम्। अन्यत् सर्वं कर्म शिवोदितमेव स्यात्।

शय्याग्रे गुरुकुण्डमत्र जनयेदग्निं यथोक्तक्रमा-

न्मूलार्णैर्नव तु क्रिया उपनयान्ता मूलपूर्णान्विताः।
षड्वर्णेन निजेन भैरवशिवं तस्मिन् विभाव्यार्च्य तं
भैरव्यां प्रणवादिभिर्घृतहुतिं कृत्वा प्रतोष्यावतु ।। ६२।।

अग्निजननमाह शय्याग्र इति। शय्याग्रे शय्यायाः शिरोभागे गुरुकुण्डं स्यात्। अत्र भैरव्यां शिवोक्तक्रमादग्निं जनयेत्। अत्रोपनयान्ता नव क्रियाः मूलार्णैः स्युः। तास्तु मूलपूर्णहुत्यन्विताश्च तुशब्देन "प्रपञ्चसारो" क्तक्रमेण जिह्वाङ्गमूर्तिन्यासादिभिः सह षोडश क्रियाः कुर्याद्वेति सूचितम्। तदनन्तरं तस्मिन्नग्नौ निजेन षड्वर्णेन भैरवशिवं विभाव्य तमार्च्य प्रणवव्याहृत्यादिभिर्घृताहुतिं कृत्वा प्रतोष्यावतु रक्षतु।

चतुरश्रभगाभकार्मुकाभान्यनलाश्रं परिवर्तुलं षडश्रम्।
कमलाभमथाष्टकोणमेवं परिकुण्डानि भवेयुरष्टदिक्षु ।। ६३।।

भैरव्यां पूर्वादिष्वष्टदिक्षु चतुरश्रभगाभकार्मुकाभानि चतुरश्रं भगसमानं कार्मुकाकारं च अनलाश्रं त्रिकोणं परिवर्तुलं वृत्ताकारं षडश्रं कमलाभमष्टकोणं च एवं परिकुण्डानि भवेयुः।

अम्बासु शोषेऽनल आदिकुण्डे जन्यो नवेन्द्राण्यणुवर्णकैः स्युः।
क्रिया स्वपूर्णा अथ भैरवेज्याद्यशेषमाधाय सुतोष्य रक्षेत्
।। ६४।।

अम्बासु शोषे वरुणवाय्वोर्मध्ये आदिकुण्डेऽनलो जन्यः जननयोग्यः, इन्द्राण्यणुवर्णकैः इन्द्राणीमन्त्रस्य नवभिरक्षरैः स्वपूर्णाः स्वेनैवेन्द्राणीमन्त्रेण पूर्णा युक्ता नव क्रियाः स्युः। अथ पूर्वक्रमेण भैरवेज्याद्यशेषमाधाय सुतोष्य रक्षेत्।

प्राक् प्रत्यग्द्वारे गृहे तद्दिगग्रा
शय्या कार्या मण्डपे दक्षिणार्धे।

दक्षोदग्द्वारेऽपि सा तद्दिगग्रा
पूर्वार्धे स्यान्मण्डलं चेतरार्धे ।। ६५ ।।

प्राक् प्रत्यग्द्वारे गृहे प्रासादे तत्पुरोगतमण्डपे दक्षिणार्धे तद्दिगग्रा प्राग्द्वारे प्रासादे प्रागग्रा प्रत्यग्द्वारप्रासादे प्रत्यगग्रा च शय्या कार्या। दक्षोदग्द्वारे प्रासादे तत्पुरोगतमण्डपे पूर्वार्धे च क्रमाद्दक्षोदगग्रा च सा शय्या कार्या। सर्वत्रेतरार्धे मण्डलं च स्यात्।

भद्रकं मण्डलं मातुर्मातॄणां चाथ वोज्ज्वलम्।
नवयोनिबहिर्द्वारशोभावीथ्यादिसंयुतम् ।। ६६ ।।

मातुः मातॄणां च भद्रकं मण्डलं स्यात्। अथवा बहिर्भागे द्वारशोभावीथ्यादि-संयुतमुज्ज्वलं नवयोनिचक्रं स्यात्।

शय्यां मातृषु कल्पयेत् स्वसदनाकारायते मण्डपे
वीरस्याखिलदक्षिणे गणपतेर्वामेऽनुवीरं क्रमात् ।
चामुण्डाद्द्रुहिणोद्भवादिशयनान्यासां शिरस्सन्निधौ
कुण्डान्यग्निपुराकृतीनि चतुरश्रे वीरहेरम्बयोः ।। ६७ ।।

तत्तु "वह्नेः पुरद्वितयवासवयोनिमध्यसंबन्धवह्निवरुणेशसमाश्रिताश्रि देव्यर्चनाय मुनिभिः कथितं पुरैव लोके सुदुर्लभमिदं नवयोनिचक्रम्"।। इति प्रपञ्चसारोक्तमेव। मातृषु स्वसदनाकारे दीर्घचतुरश्रे मण्डपेऽखिलदक्षिणेऽखिलानां दक्षिणभागे वीरभद्रस्य गणपतेर्वामे च शय्यां कल्पयेत्। अनुवीरं वीरभद्र-समीपादिक्रमात् चामुण्डाद्द्रुहिणोद्भवादिशयनानि कल्पयेत्। आसां मातॄणां शिरःसन्निधौ अग्निपुराकृतीनि त्रिकोणाग्निकुण्डानि वीरहेरम्बश्चतुरश्रे कुण्डे च कल्पयेत्।

कुण्डे वृत्रहसत्ययोर्विहितरूपे वीरचामुण्डयो-
र्ब्राह्म्यादेरनलादिदिक्षु समतुर्यश्रेऽथ वा मण्डपे।

विघ्नस्येशदिशीह मध्यभुवि तच्छय्याः स्युरग्न्यादिदि-
ग्भागेषूक्तदिगाहिताः सुरुचिरा रौद्र्यास्तु तन्मध्यतः ।। ६८ ।।

अथवा समचतुरश्रे मण्डपे वीरचामुण्डयोः कुण्डे वृत्रहसत्ययोः पूर्वाग्रगत-मध्यसूत्रस्योत्तरे दक्षिणे च भागे विहितरूपे पूर्वोक्तसंस्थाने च कल्पयेत्। ब्राह्म्यादेरनलादि अग्नियमादि दिक्षु विघ्नस्येशदिशि च कल्पयेत्। मध्यभुवि अग्न्यादिदिग्भागेषु पूर्वोक्तदिगाश्रिताः सुरुचिराः शय्याः स्युः। रौद्र्याश्चामुण्डायास्तु तन्मध्यत एव।

शिवेन्द्रवाय्विन्दुकृशानुपाशि-
कृतान्तसत्याशरदेशभाञ्जि।
कुण्डानि वा स्युः शयनान्यथान्त-
स्तद्दिक्क्रमान्मध्यत एव रौद्र्याः ।। ६९ ।।

अथवा शिवेन्द्रादिस्थानेषु नव कुण्डानि स्युः। तत्रेन्द्रेति सत्येति च वास्तुपदस्थे उच्येते। अथ तेषामन्तस्तद्दिक्क्रमात् शयनानि स्युः। तत्रापि रौद्र्यास्तु मध्यत एव।

वह्नेः पुरद्वितयवासवयोनिमध्य-
सम्बद्धवह्निवरुणेशसमाश्रिताश्रि।
देव्यर्चनाय मुनिभिः कथितं पुरैव
लोके सुदुर्लभमिदं नवयोनिचक्रम् ।। ७० ।।

शय्यां प्रपूज्य रुरुकद्विषि तच्छिरोदे-
शेऽभ्यर्च्य मूलमनुना स्वपनाख्यकुम्भम्।
विद्येश्वरीरपि यजेत् परितो महामा-
याद्याः स्वदिक्षु कलशेषु गुरुः क्रमेण ।। ७१ ।।

अथ गुरुः रुरुकद्विषि शय्यां प्रपूज्य तच्छिरोदेशे मूलमनुना स्वपनाख्यं

कुम्भं निद्राकलशामभ्यर्च्य परितः स्वस्वदिक्षु कलशेषु महामायाद्या विश्वेश्वरीः क्रमाद् यजेत्।

शय्यासु निद्राकलशाः शिरो दे-
शेऽर्च्याः स्वमूलेन ततः समन्तात्।
अम्बासु कुम्भाश्च निजाष्टशक्ति-
मन्त्रैः सपर्यापटलाभिधेयैः ।। ७२ ।।

तथाम्बास्वपि निद्राकलशाः स्वस्वशिरोदेशेऽर्च्याः। सपर्यापटलोक्तैर्निज-निजाष्टशक्तिमन्त्रैर्विद्येश्वर्यश्च पूज्याः।

मातरि शय्यां परितोऽष्टमङ्गलान्यम्बिकासु शय्यानिचयम्।
न्यस्येदय मङ्गलपालिकाश्च तद्वत् प्रदीपनिकरानपि च ।। ७३ ।।

मातरि शय्यायाः परितोऽम्बिकासु शय्यासमूहस्य परितश्चाष्टमङ्गलानि मङ्गलपालिकाश्च विन्यसेत्।

शूलपरश्वसिघण्डा डमरुकमष्टौ शुभंकरीं कलशम्।
ध्वजमप्युदगादिदिशास्वीशेन न्यसतु मङ्गलानि गुरुः ।। ७४ ।।

अथ बिम्बानि सलिलादुद्घृत्यानीय विन्यसेत्।
प्रागिष्ट्वा भद्रपीठानि तेषु स्वालयसम्मुखम् ।। ७५ ।।

अष्टमङ्गलानि कथयति – शूलेति। ईशमन्त्रेण याज्ञिकवृक्षकल्पितानि मङ्गलानि विन्यसतु। अथ प्राग् भद्रपीठानि स्नानमण्डपे संस्थाप्येष्ट्वा तेषु बिम्बानि सलिलादुद्धृत्यानीय स्वालयसम्मुखानि विन्यसेत्।

मातॄणां तु यथा शय्यास्तथैषु न्यास इष्यते।
प्रत्यक्प्राग्वदनौ वीरविघ्नौ शालाविधाविह ।। ७६ ।।

अथैषु पीठेषु मातृणां यथा शय्यास्तथात्रापि न्यास इष्यते। शालाविधौ मण्डपे वीरभद्रविघ्नौ प्रत्यक्प्राग्वदनौ स्याताम्।

मूलेनाज्येनाज्यमासूरपिष्टे-
नास्त्रेण त्वक्क्वाथकैर्गोशकृद्भिः।
मृद्भिस्तोयैः शोधयित्वा विधिज्ञो
नेत्रेणाक्ष्युन्मीलनं संविदध्यात् ।। ७७।।

ततो विधिज्ञो गुरुराज्येन मूलेनाज्य अञ्जयित्वास्त्रेण मासूरपिष्टादिभिः प्रत्येकं तोयैश्च शोधयित्वा नेत्रमन्त्रेणाक्ष्युन्मीलनं संविदध्यात्।

इष्ट्वा विष्टरमात्रमात्ममनुभिः स्वावाह्य पाद्यादिदो
मूलं पञ्च निरञ्जनादिजिनवर्णं वोच्चरन् ह्योऽर्चितैः।
कुम्भैः स्वैरभिषिच्य पूरणवदालिप्याथ गन्धोत्करै-
र्मूलेन ध्रुवपञ्चकाख्यमनुना वस्त्रादि दद्यात् क्रमात् ।। ७८।।

विष्टरमात्रं पद्माय नम इत्येव पीठमिष्ट्वात्ममनुभिः स्वस्वमन्त्रैः स्वावाह्य पाद्यादिदो भूत्वा पञ्च निरंजनादिमूलं वा जिनवर्णं वोच्चरन्[१] ह्योऽर्चितैः पूर्वेद्युः पूजितैः स्वैर्बिम्बशुद्धिकुम्भैः पूरणवत् पूरणक्रमेणाभिषिच्य मूलेन गन्धोत्करैरालिप्य ध्रुवपञ्चकाख्यमनुना वस्त्रादिक्रमाद् दद्यात्।

वस्त्रोत्तरीयमथ भूषणपाद्यमर्घ्य-
माचाममप्यथ बुधो जलगन्धपुष्पम्।
धपं च दीपमथ च प्रणतिं क्रमेण
वस्त्रोपवीतमिह वीरगणेशयोस्तु ।। ७९।।

उपहारान् क्रमेण पठति वस्त्रेति। बुध इत्यन्तरान्तरा जलदानं सूचितम्।

१. 'हुनेदित्यादिवद् रूपम्। अन्यथा "उदश्चरः सकर्मकात्" इति सूत्रेण आत्मनेपदित्वमेव।।

वीरगणेशयोः वस्त्रोपवीतमिति वस्त्रानन्तरमुपवीतमित्यर्थः।

गन्धालिप्ताग्रहस्तः स्पृशतु चरणहृद्वक्त्रदेशेषु बिम्बं
गायत्रीत्र्यर्णबीजैरथ च मनुविदाधारहृद्भ्रूयुगेषु।
इच्छाज्ञानक्रिया विन्यसतु गुरुरथैतद् विलोमेषु वामा
ज्येष्ठा रौद्रीश्च नीराजयतु चरतु पुण्याहमप्यत्र विद्वान्॥ ८०॥

गन्धेन आलेपिताग्रहस्तो भूत्वा। बिम्बमिति जात्येकवचनम्। बिम्बानि चरणहृद्वक्त्रदेशेषु क्रमाद् गायत्र्या त्र्यक्षरेण बीजमन्त्रेण च स्पृशतु। अथ च मनुविद् गुरुराधारहृद्भ्रूयुगेषु इच्छाज्ञानक्रियाः एतद्विलोमेषु स्थानेषु वामा ज्येष्ठारौद्रीश्च न्यसतु। अथ नीराजयतु, पुण्याहमपि चरतु विद्वानिति पुण्याहारम्भे स्वस्वनामयोजनमुक्तम्।

पूजापटलभाविन्यो गायत्र्यस्त्र्यक्षरं पुनः।
चामुण्डे व्योमबीजं सखफाग्निभागबिन्दुवत् ॥ ८१॥

अत्र पूजापटलवक्ष्यमाणा एव गायत्र्यः चामुण्डे इति त्र्यक्षरमन्त्रः। सखफाग्निभागबिन्दुमत् सखफाः स्वयमेव, अग्नीरेफः, भग एकार, बिन्दुः अनुस्वारः एतैर्युक्तं व्योम हकारो बीजम्। "ह्स्खफ्रें" इति बीजमन्त्रमित्यर्थः।

वस्त्राच्छन्नं बिम्बं
मन्त्रविदुत्थाप्य शाकुनादि जपन्।
नीत्वा च मण्डपद्वा-
र्यथ पाद्यादि प्रदाय नीराज्य ॥ ८२॥

मूलेनान्तर्नीत्वा
निजशयनीये निजालयाभिमुखम्।
विनिधाय सकलयित्वा
मूलेन निवेश्य चास्त्रतो रक्षेत् ॥ ८३॥

पञ्चध्रुवोऽथ चामुण्डे त्र्यर्णोऽथ स्मरहुं ततः।
अघोरेऽमोघवरदे हौं चां चामुण्ड इत्यपि।। ८४।।

उत्तिष्ठ नम इत्येष चामुण्डोत्थापने मनुः।
वीराद्युत्थापने त्वत्र भेदमात्रं निगद्यते ।। ८५।।

अथ मन्त्रविद् बिम्बान्युत्थाप्य क्रमेण नीत्वा शय्यायां शाययित्वा रक्षां कुर्यादित्याह – वस्त्राच्छन्नमित्यादि। निवेश्य शाययित्वेत्यर्थः। उत्थापनमन्त्रमाह – पञ्चध्रुव इति पञ्चप्रणव उक्तः। चामुण्डे इति। अथ स्मरहुम् इति। ततः अघोरेत्यादि। चां चामुण्डे इत्यन्तमुक्त्वा उत्तिष्ठ नमः इति चामुण्डाया उत्थापने मन्त्रः। वीरभद्राद्युत्थापने भेदमात्रमुच्यते।

पञ्चध्रुवोऽप्यघोरादिः शेषो बीजाभिधे निजे।
वीरे विघ्ने च पुल्लिङ्गमघोरादिपदत्रयम् ।। ८६।।

पञ्चध्रुवः सामान्यः, अघोरेत्यादिशेषश्च सामान्यः। बीजाभिधे स्वस्वबीजं स्वस्वनाम चेत्यर्थः। वीरभद्रे विघ्ने चाघोरादिपदत्रयं पुँल्लिङ्गं स्यात्।

निश्यर्चासु वपुर्विशुद्धिलिपिविन्यासस्वमन्त्रोदया-
धारन्यासवपुर्द्वयं न्यसनमन्त्रन्यासपीठाचर्नम्।
तद्रूपद्वयतत्त्वजातनिजमन्त्रावाहनं न्यासस-
र्वाध्वादिन्यसनार्चनं च तनुयात् तन्मण्डलेज्यामपि ।। ८७।।

ध्यानाधिवासं संगृह्णाति – निशीति। रात्रिकाले बिम्बाग्रत उपविश्य तालत्रयादिगुरुगणपतिपूजान्तं विधायार्चासु सकलाः क्रिया वितनुयात्। तत्र वपुर्विशुद्धिस्तत्त्वसंहारादि ततो लिपिन्यासः मन्त्रोदयः आधारन्यासा पीठन्यासः वपुर्द्वयन्यसनं स्थूलमूर्तिन्यासः सूक्ष्ममूर्तिन्यासश्च। पुनर्मूलमन्त्र न्यासः ततः पीठार्चनं इति पुनस्तद्रूपद्वयावाहनं स्थूलमूर्त्यावाहनं विद्यामूर्त्यावाहनं च। पुनस्तत्त्वजातस्यावाहनं ततो निजमन्त्रावाहनं ततस्तत्त्वन्यासं सर्वाध्वन्यासादि

च; पुनरर्चनम् इति पुनस्तन्मण्डलेज्यां वितनुयात्।

ततो जनितपावकेऽग्निमुखकृद्द्विजौदुम्बर-
द्विपाशनसमित्तिलांश्चतसृभिस्तु भूरादिभिः।
क्रमाद् वसुसहस्रकं त्रिमधुराप्लुतान् भैरवा-
णुनावरणमन्त्रकैरपि जुहोतु सर्पिर्गुरुः ।। ८८ ।।

गुरुः प्रतिष्ठाहोमं कुर्यादित्याह – तत इति। जनितपावकेऽग्निमुखकृद् भूत्वा त्रिमधुराप्लुतान् द्विजोदुम्बराद्विपाशनसमित्तिलान् पालाशोदुम्बराश्वत्थ-समिधस्तिलांश्च चतसृभिर्भूरादिभिः क्रमाद्वसुसहस्रं जुहोतु। पुनर्भैरवाणुना षडक्षरेणावरणमन्त्रकैः पूजापरिवारमन्त्रैरपि सर्पिर्जुहोतु।

तदीयमथ सम्पातमेकवीर्या समर्पयेत्।
वीरभद्रादिषु विभज्यैव स्यात् तत्समर्पणम् ।। ८९ ।।

एकवीर्या स्वप्रतिष्ठाहोमस्य सम्पातं समर्पयेत्। मातृषु स्वप्रतिष्ठाहोमसम्पातं वीरभद्रादिषु विभज्यैव समर्पणं स्यात्।

भैरव्यां विदधीत तत्त्वहवनं स्वेज्याकृदम्बासु तु
स्वैर्मन्त्रैरखिलं विहृत्य दहनं तं स्वेषु कुण्डेष्वथ।
कुर्युस्तत्त्वहुतानि तत्तदपचित्याढ्यानि रौद्र्यां गुरुः
शिष्टेष्वष्टसु मूर्तिपाश्च तनुयुः सम्पातपाताद्यपि ।। ९० ।।

तत्त्वहोमं विधत्ते – भैरव्यामिति। मातृषु स्वैर्मन्त्रैः शोषणभागकुण्डस्थं दहनमखिलं निश्शेषं स्वेषु कुण्डेषु विहृत्य तत्तदपचित्याड्यानि तत्तत्पूजाभिः सह तत्त्वहुतानि कुर्युः। तत्र रौद्र्यां चामुण्डायां गुरुः स्वयं शिष्टेष्वष्टसु मूर्तिपाश्च होमान्ते सम्पातपाताद्यपि तनयुः।

देव्यां स्वैर्होममन्त्रैर्विहरतु दहनं दिक्क्रमेणैव कुण्डे-
ष्वाचार्यो मूर्तिपाश्चाथ तनुयुरिह शक्त्यङ्गमन्त्रैर्हुतानि।

मन्त्रैः स्वैरेव मातृष्वपि निजदहनेषूभयत्रापि मूलं
स्वं पूर्णायां दृगन्तं निजजिनलिपिरेवेह पक्वेषु तु स्यात् ।।
९१।।

अधिवासहोममाह – देव्यामिति। देव्यां स्वैर्होममन्त्रैर्दहनं पूर्वादिक्रमेण विहरतु। शक्त्यङ्गमन्त्रैरिति – इहैकैकहोमपक्षे आचार्यः स्वकुण्डे स्वयमेव, पञ्चहोमपक्षे हृल्लेखया पूर्वादि चतुर्दिक्स्थतेषु कुण्डेषु रक्ता करालिका चण्डाक्षीमहोच्छुष्माभिश्चतुर्भिर्मूर्तिपैः सार्धं, नवहोमपक्षे उक्तेषु पञ्चस्वाग्नेयादि-कोणगतकुण्डेषु च हृदयशिखाकवचशिरोमन्त्रैश्चाष्टभिर्मूर्तिपैः सार्धं च होमं तनुयात् इत्यर्थः। मातृष्वपि स्वैरेव मन्त्रैर्निजनिजदहनेषु होमांस्तनुयुः। उभयत्र देव्यां मातृषु च पूर्णायां दृगन्तं वौषडन्तं स्वस्वमूलं स्यात्। इह पक्वहोमेषु निजनिजलिपिः स्वीया स्वीया गायत्री च स्यात्।

मूलं मध्ये रक्ता हृदयकराल्यौ शिखा च चण्डाक्षी।।
कवचं च महोच्छुष्मा शिरश्च पूर्वादिदिक्षु देव्यां स्युः ।। ९२।।

समिदाज्यान्नसिद्धार्थमांसान्यथ तिला यवाः।
द्रव्याणि व्रीहयश्चाज्यं सर्वत्राष्टशतं हुतिः ।। ९३।।

देव्यां मध्ये पिप्पलसमिधो
दिक्षु वटाद्विजौदुम्बरजाः।
प्लक्षशमीखदिरभवा
विल्वापामार्गसम्भवाश्च क्रमतः ।। ९४।।

शक्त्यङ्गमन्त्रैरित्युक्तं विवृणोति – मूलम्मध्य इति। मध्ये शक्त्या वा मूलं वेति विकल्पः। देव्यामेव द्रव्याण्याह – समिदाज्येति। मांसस्थाने प्रतिनिधिरेव ग्राह्यः। द्रव्यामेव समिध आह – देव्यामिति। मातृषु द्रव्याणि तान्येव। चामुण्डादिविघ्नान्तक्रमात् ता एव समिधः स्युः।

चामुण्डी वीरभद्रब्राह्म्यादिविघ्नावधि क्रमात्।
जननीष्वपि ता एव समिधः समुदीरिताः ।। ९५ ।।

पत्कट्युदरहृद्वक्त्रनासानिटिलमूर्धसु।
सर्वाङ्गेऽपि द्रव्यहुतसम्पातस्पर्शनं चरेत् ।। ९६ ।।

देव्यां नवार्णेन तदर्णसङ्ख्यं
गुरुः सपूर्णं प्रजुहोतु सर्पिः।
सर्वेऽपि वा सङ्कृतिसङ्ख्यमेव-
मावर्तयेत् तज्जघृतार्पणाढ्यम् ।। ९७ ।।

द्रव्यहोमे सम्पातस्पर्शस्थानान्याह – पत्कटीति। देव्यां विशेषहोममाह - - देव्यामिति गुरुरेव वा गुरुमूर्तिपाः सर्वे वा नवार्णेन तदर्णसंख्यं नववारं सुपूर्णं सर्पिस्तज्जघृतार्पणाढ्यं जुहोतु। एवमेव सङ्कृतिसङ्ख्यं चतुर्विंशतिवारं नवार्णमावर्तयेत्। अन्तरान्तरा सम्पातस्पर्शनं च कुर्यात्।

के फाले भ्रूयुगे दृशोश्च चिबुके कण्ठे च पार्श्वद्वये
पृष्ठे त्र्यङ्गुलिपर्वसूरुयुगले जानुद्वये जङ्घयोः।
गुह्ये गण्डयुगेंऽसयोः श्रवणयोः स्फिग्युग्मके गुल्फयोः।
सम्पाताः सनितम्बनाभिकुचयोरर्प्याः समस्ताङ्गके ।। ९८ ।।

सर्पिः साष्टशतं जुहोतु जिनवर्णेन द्विवारं गुरुः
सर्वे वा द्विगुणं सकृच्च चरणे मध्ये शिरस्यर्पयेत्।
सम्पातं दधिसर्पिषी मधुशतं साष्टापि जुंसाणुना
हुत्वैष्वेव सहाङ्गसन्धिषु तु सम्पातं स्पृशेद्गुर्वरौ ।। ९९ ।।

सम्पातस्पर्शनाय तुतर्विंशतिस्थानान्याह के फाल इति। त्र्यङ्गुलिपर्वस्विति। अङगुलीनां पर्वत्रिकेष्वित्यर्थः। पुनर्जिनवर्णेन गुरुः सर्वे वा साष्टशतं द्विवारं द्विकृत्वः द्विकृत्वः सर्पिर्जुहोतु। पुनर्द्विगुणं षोडशोत्तरद्विशतं सकृच्च सर्पिर्जुहोतु।

अष्टोत्तरशतहुतं सम्पातद्वयं क्रमाच्चरेण मध्यप्रदेशे च षोडशोत्तरशतद्वयहुतसम्पातं शिरसि चार्पयेत्। पुनर्दधिसर्पिषी मधु च जुंसाणुना हुत्वा साष्टशतं हुत्वा एष्वेव पादमध्यशिरस्सु तद्द्रव्यत्रयं सह हुत्वाङ्गसन्धिषु च सम्पातमर्पयेत्। एवं रुर्वरौ देव्यां स्यात्।

सर्वेऽम्बासु चरुं घृतं वसुशतं हुत्वा पयश्च क्रमाद्
द्वैगुण्यात् कुलविद्याया पदहृदोः केऽप्यर्पयेयुः क्रमात्।
सम्पातानथ लोकमातृजिनवर्णेनापि सर्पि पुन-
र्हुत्वा सङ्कृतिसङ्ख्यकं कनिटिलाद्युक्ताङ्गदेशेष्वपि ।। १०० ।।

अम्बासु सर्वे चरुं घृतं वसुशतं पयोद्वैगुण्यात् षोडशोर्ध्वं शतद्वयं च कुलविद्यया हुत्वा पद्धृदोः के मूर्ध्नि च सम्पातानर्पयेयुः। अथ लोकमातृजिनवर्णेन गणगायत्र्या सङ्कृतिसङ्ख्यकं चतुर्विंशतिवारं सर्पिर्हुत्वा। कनिटिलाद्युक्ताङ्गदेशे के फालेत्यादिश्लोकोक्तेषु चतुर्विंशतिस्थानेष्वर्पयेयुः।

बालेव कुलविद्या स्याद् गणगायत्र्यथोच्यते।
अधिवासहुतं चासु स्वगायत्रीभिरेव वा ।। १०१ ।।

बालैव कुलविद्यानाम स्यात्। अथ गणगायत्र्युच्यते लिख्यत इत्यर्थः। आसु मातृषु अधिवासहुतं स्वस्वगायत्रीभिरेव वा स्यात्।

ओं सर्वमातृभ्यो विद्महे योगेश्वरीभ्यो धीमहे।
तन्नः शक्तिः प्रचोदयात् ।। १०२ ।।

प्रासादेन गुरुः शतं वसुयुतं गेहार्थमेते दश
ब्रह्माश्मार्थमपि ध्रुवेण शरतत्त्वैः शक्तितश्चाज्यकम्।
पीठार्थे द्रविणार्थमत्र निजमूलैरष्टशस्त्वष्टब-
न्धार्थं तन्नवशक्तिभिर्जुहुयुरेतज्जं च रक्ष्यं घृतम् ।। १०३ ।।

पुनः प्रासादेन मन्त्रेण गुरुर्वसुशतं वसुयुतं शतं गेहार्थं प्रासादार्थं जुहोतु।

पुनरेते दश गुरुमूर्तिपा देव्यां गुरुरेवान्यत्र नवहोमकर्तारश्च; ब्रह्माश्मार्थं नपुंसकशिलार्थं ध्रुवेण शरतत्त्वैः शक्तितः भुवनेश्वर्या पीठार्थं निजमूलैश्च द्रविणार्थं रत्नन्यासार्थं नवशक्तिभिश्चाष्टबन्धार्थं च प्रत्येकमष्टशश्चाज्यं[१] जुह्वतु। एतज्जमेभ्यो होमेभ्य उद्भूतं घृतं पृथक् पृथग् रक्ष्यं स्यात्।

स्वास्त्रेण निष्कृतिं हुत्वा कुर्युः स्विष्टकृदाद्यपि।
गुहब्रह्मशिलापीठरत्नान्यप्यधिवासयेत् ।। १०४।।

निवेदयेच्च दौग्धान्नमिष्ट्वा बिम्बे च मण्डले।
स्वाग्निष्वंशेन जुहुयुर्भोजयेच्च द्विजानपि ।। १०५।।

शुद्धान्नं दौग्धमथवा पीतं मुद्गं गुलौदनम्।
कृसरं चाथ नैष्पावौदनो मांसौदनः क्रमात् ।। १०६।।

सिद्धान्नमप्यपूपान्नं वीरचामुण्डिकादिषु ।
विघ्नान्तेषु निवेद्यानि स्वोक्तहोमे हवींषि च।। १०७।।

पुनः स्वास्त्रेण निष्कृतिं हुत्वा स्विष्टकृदाद्यपि कुर्युः। पुनः प्रासादादिकमधिवासयेत्। ततः सामान्योक्तं पायसनिवेदनादिकं कुर्यात्। मातृषु निवेद्यहोमे च विशेषमाह – शुद्धान्नमिति। वीरभद्रस्य शुद्धान्नं वा दौग्धं वा। पीतान्नादीनि चामुण्डादीनां विघ्नस्यापूपान्नं च स्यात्।

मण्डपं परितो दिक्षु मन्त्रैः पञ्चध्रुवादिभिः।
पूर्वाद्यष्टदिशास्वेकावृत्त्या च बलिमाहरेत् ।। १०८।।

चामुण्डां देवीं पुरस्कृत्य इमं बलिं प्रतिगृह्णन्तु सर्वभूतानि पैशाचान्तं यजामहे सर्वेभ्यो भूतेभ्यो विच्चे नमः। पूर्वे - चामुण्डापारिषदेभ्यो विच्चे नमः। आग्नेये - चामुण्डापारिषदेभ्यो विच्चे नम

१. शताज्यं, च, पाठ।।

इत्यादि। सर्वपारिषदेभ्यो विच्चे नम इति। एवं मातृर्देवीः पुरस्कृत्येत्यादि।।

नवार्णपञ्चप्रणवत्र्यर्णान् मातरि मातृषु।
मातृविद्यां च गायत्रीं विद्यां च समयादिकाम् ।। १०९।।

पुनर्मण्डपस्य परितो बलिदानमन्त्रमाह – मण्डपं परित इति। पञ्चप्रणवान्ते चामुण्डां देवीं पुरस्कृत्येत्यादिसर्वेभ्यो भूतेभ्यो विच्चे नमः इत्येको मन्त्रः। चामुण्डापारिषदेभ्यो विच्चे नम इति द्वितीयः। सर्व पार्षदेभ्यो विच्चे नमः इति तृतीय। तैस्त्रिभिर्मन्त्रैः पूर्वाद्याष्टदिक्षु बलिं हरेदित्यर्थः। मातृषु मातृर्देवीः पुरस्कृत्येको मन्त्रः, चामुण्डेत्याद्यूहयेत्। जपमन्त्रानाह – नवार्णमिति। समयादिकां विद्यां समयविद्यामित्यर्थः।

जपेयुर्दीक्षिता विप्रा दिक्ष्वष्टासु स्थिता इह।
सा रात्रिर्जागरेणैव नेया नृत्तकथादिभिः ।। ११०।।

प्रातर्गुरुर्गृहविशोधनतत्प्रतिष्ठे
पुण्याहकर्म च चरेदथ सर्व एव।
ब्रह्माश्मविन्यसनरत्ननिधानपीठ-
संस्थापनान्यपि विदध्युरथ प्रतिष्ठाम् ।। १११।।

उत्तरेद्यु कर्तव्यं क्रियाक्रममाह – प्रातरिति। अथ गुरुरेक एव प्रासादशुद्धिं तत्प्रतिष्ठां पुण्याहं च चरेत्। पुनः सर्व एव ते गुरुमूर्तिपाः नपुंसकशिलास्थापनादि विदध्युः, अथ प्रतिष्ठां च विदध्युः।

पूर्वादिदिक्षु नवरत्नसधातुबीज-
गन्धौषधीरजदृषद्यथ मध्यतश्च।
लोहायुधान्यपि विदध्युरमी स्वमन्त्रै-
रेकैकमन्तरितसप्तकमम्बिकासु ।। ११२।।

तत्र रत्नन्यासविधानं विवृणोति – पूर्वादीति। अमी गुरुमूर्तिपा एकवीर्यां मातृषु चाजदृषदि नपुंसकशिलायां पूर्वादिदिक्षु मध्यतश्च नव नवः सङ्ख्याकाः रत्नधातुबीजगन्धौषधीः लोहायुधान्यपि स्वस्वमन्त्रैर्निदध्युः। अम्बिकासु अन्तःस्थमेकैकपरिग्रहात् सप्तकमेव वा विदध्युः।

वैडूर्यं मौक्तिकं चेन्द्रनीलमम्भोजरागकम्।
पुष्यं नीलं च गोमेदं प्रवालं वज्रमेव च ।। ११३।।

हरितालं मनोहाञ्जनाभ्रकं सीसकं पुनः।
सिन्दूरं माक्षिकं पश्चाद् गैरिकं चैव गन्धकम् ।। ११४।।

बीजानि गोधूमयवतिलमुद्गाह्वयानि च।
नीवारश्यामसिद्धार्थौ माषव्रीहय एव च ।। ११५।।

चन्दनद्वितयं गन्धाः कर्पूरं कुङ्कुमागरू।
ग्रन्थिपर्णी च ह्रीबेरं कुष्ठोशीरे क्रमान्नव ।। ११६।।

सहा च सहदेवी च विष्णुक्रान्ता च लक्षणा।
दूर्वा मुसल्यथो भद्रा चेन्द्रवल्ली कृताञ्जलिः ।। ११७।।

सुवर्णं रजतं ताम्रं पारतं त्रपु सीसकम्।
कांस्यं च पित्तलं चैव कालायसमपि क्रमात् ।। ११८।।

खट्वाङ्गं च कपालं च त्रिशूलं खड्गमेव च।
हिरण्मयं चतुर्दिक्षु महाप्रेतं तु मध्यतः ।। ११९।।

द्रव्याण्याह – वैडूर्यमित्यादि। एकवीर्यां रत्नादिलोहान्तषड्विध-द्रव्यान्यासानन्तरं हिरण्मयानि खट्वाङ्गदीनि चत्वार्यायुधानि दिक्षु न्यस्य मध्यतो महाप्रेतं च न्यसेत्।

ओं चामुण्डे इन्द्राय सुराधिपतये वैडूर्यरूपाय नमो नम स्वाहा।

इत्यादि।

वीरादीनां परश्वादीन्यायुधानि नव क्रमात्।
वाहनान्यृषभादीनि रत्नान्येवोत विन्यसेत् ।। १२० ।।

द्रव्यन्यासमन्त्रमाह – ओं चामुण्ड इति। तथा ओं ओं चामुण्डे अग्नये तेजोऽधिपतये मौक्तिकरूपाय नमो नमः स्वाहेत्यादयो मन्त्रा ऊह्याः। वीरभद्रादीनां परश्वादिन्यायुधानि ऋषभादीनि वाहनानि। मातृषु केवलानि रत्नान्येव वा विन्यसेत्।

स्वमूलैः कुलविद्याभिः इन्द्राणीमनुनैव वा।
दिक्पालमनुभिर्वापि सर्वेषु न्यास ईरितः ।। १२१ ।।

सम्पूज्य विज्ञाप्य च सर्वमुद्रा-
स्योत्थाप्य बिम्बानि पुरोक्तमन्त्रैः ।
नीत्वा गृहान्तः प्रथितक्रमेण
संस्थापयेयुर्निजपीठिकासु ।। १२२ ।।

सर्वास्वपि द्रव्यन्यासमन्त्रे विकल्पमाह -- स्वामूलमिति। तदनन्तरक्रियाक्रममाह – सम्पूज्येति। मण्डपं प्रविश्य यथोक्तरीत्या सम्पूज्य ध्वजतोरणादिकं सर्वमुद्रास्य प्रसीदेत्यादिवक्ष्यमाणमन्त्रेण विज्ञाप्य पुरोक्तमन्त्रैः पूर्वमण्डपप्रवेशकालोक्तैर्मन्त्रैरुत्थाप्य यथोक्तरीत्या प्रासादान्तर्भागं नीत्वा निजनिजपीठिकासु प्रथितक्रमेण संस्थापयेयुः।

प्रसीद देवि वरदे यानेऽस्मिन् गन्तुमर्हसि।
अन्तर्गृहप्रेवशाय आगच्छ परमेश्वरि! ।।१२३ ।।

स्वं स्वं मूलं तु सर्वत्र प्रतिष्ठामनुरत्र च।
तारोपचारमूलादियोगस्तु प्रथितोऽखिलः ।। १२४ ।।

रक्तयावाह्य संस्थाप्य कराल्या चण्डया पुनः।
निरोध्य सन्निधिं प्रार्थ्योच्छुष्मयाथाद्ययाऽर्चयेत्।। १२५।।

कृत्वाष्टबन्धाद्यखिलं जीवावाहनसंयुतम्।
स्तोत्रावाहनकृद्देव्या उपस्थानादिकं चरेत्।
पञ्चप्रणवमुच्चार्यं चामुण्डे चाक्षरत्रयम् ।। १२६।।

यस्याः सिंहा रथे युक्ता व्याघ्रभूतास्तथानुगाः।
ऋषयो लोकपालाश्च रुद्रो विष्णु पितामहः ।। १२७।।

प्रिया गणा मातरश्च ये च दिव्या नभश्चराः।
योगिन्यो विविधाकाराः गुरवश्च शिवादयः ।। १२८।।

डाकिन्यो भैरवा वामाः शाकिन्यो राक्षसा गणाः।
कूश्माण्डाश्च पिशाचाश्च वेतालाश्चैव मातरः[1] ।। १२९।।

तामहं परमां शक्तिं परावरपरां शिवाम्।
आवाहयामि सगणां[2] साङ्गां सपरिवारकाभ् ।। १३०।।

पञ्चप्रणवमुच्चार्य चामुण्डे आगच्छ, अनुग्रहं कारय, शिवा भव, ध्रुवा भव, विच्चे नमो नमः स्वाहा। ओं ह्रीं श्रीं फें चामुण्डे अत्र सान्निध्यं कुरु कुरु। अधिष्ठाय तिष्ठ स्वाहा विच्चे निरोधनं च नो भव, पूजां प्रतिगृहाण मन्त्रपूतमिदं पाद्यमिदमर्घ्यमिदमाचमनीय-कमेतदासनं रुद्रेण विनिहितं स्वयं स्वाहा। इति।।

अष्टबन्धादिकृन्मातृष्वपि स्तोत्राभिवाहनम्।
सर्वेऽपि कुर्युरथ तदुपस्थानादि मन्त्रिणः ।। १३१।।

पञ्चप्रणवमुच्चार्य चामुण्डे चाक्षरत्रयम्।

१. 'फेरळाः' २. 'सकळां' ख. च. पाठः।।

यासां सिंहा रथे युक्ता व्याघ्रभूतास्तथानुगाः ।। २३२ ।।

ऋषयो लोकपालाश्च .... ।। २३३ ।।

इत्यादि ।

ता अहं परमाः शक्तीः परावरपराः शिवाः ।
आवाहयामि सगणाः साङ्गाः सपरिवारकाः ।। २३४ ।।

पञ्चप्रणवमुच्चार्य मातर आगच्छत अनुग्रहेत्यादि । हे मातरः, अत्र सान्निध्यं कुरुत, अधिष्ठाय तिष्ठत स्वाहा विच्चे निरोधनं च नो भवत पूजां प्रतिगृह्णीत, मन्त्रपूतमिदं पाद्यमिदमर्घ्यमिदमाचमनीयकमेतदासनं रुद्रेण विनिहितं स्वयं स्वाहा ।।

मन्त्रावाहनकृन्न्यस्येत् पञ्चशक्ती रुरुद्विषि ।
कादिषु त्र्यर्णवर्णांश्च गुह्ये हृद्यजरन्ध्रके ।। २३५ ।।

प्रतिष्ठामन्त्रमाह – स्वं स्वमिति । शिवप्रतिष्ठावत् पञ्चमन्त्रैः विशेषबिधिमाह – रक्तयेति । प्रतिष्ठानन्तरक्रियामाह – कृत्वेति । देव्यां स्तोत्रमन्त्रावाहनमाह – पञ्चप्रणवमित्यादि । मातृष्वपि तथा कुर्यादित्याह – अष्टबन्धादिकृदिति । उपस्थानमन्त्रास्तु सामान्या एव । अथ रुरुद्विषि मन्त्रावाहनकृद् गुरुः पञ्चशक्तीः कादिषु न्यस्येत् । गुह्ये हृदि ब्रह्मरन्ध्रे त्र्यक्षरमन्त्रस्याक्षरांश्च न्यस्येत् ।

हृदि ध्रुवं स्वबीजं मूर्ध्न्यम्बासु व्यापकं पुनः ।
मूलशेषेण कृत्वाऽथोभयत्राङ्गानि विन्यसेत् ।। २३६ ।।

अम्बासु मन्त्रावाहनानन्तरं हृदि ध्रुवमूर्ध्नि स्वबीजं पुनर्मूलशेषेण व्यापकं कृत्वोभयत्र मातरि मातृषु चाङ्गानि विन्यसेत् ।

सर्वे सम्पूज्य तांस्तांश्च पायसादिं निवेद्य च ।
प्रसाद्य समवस्येयुः स्वां स्वां पूजां विधानतः ।। २३७ ।।

पुनः सर्वे तांस्तांश्च सम्पूज्य निवेद्य प्रसाद्य स्वां स्वां पूजां विधानतः समापयेयुः।

शिवस्याधिवासं गुरूद्दिष्टक्लृप्त्या
प्रतिष्ठां च कृत्वाभ्यनुज्ञात एताः।
प्रतिष्ठाप्य शार्व्यां दिशि क्षेत्रपार्थे[१]
ततो नित्यपूजाममीषां विदध्यात् ॥ २३८ ॥

शिवस्य तन्त्रसमुच्चयोक्तमार्गेणाधिवासं प्रतिष्ठां च कृत्वा तस्मादनुज्ञां लब्ध्वा एता देवीर्मातृश्च प्रतिष्ठाप्य शार्व्यां दिशि क्षेत्रपालं तथा शिवोक्तमार्गेण प्रतिष्ठाप्यमीषां शिवदेव्यादीनां नित्यपूजां विदध्यात्।

अग्नौ तत्तद्दिशि शिवं देवीं मातृश्च कल्पयन्।
हुत्वा निवेद्यशेषेणा बलिं कृत्वार्थयेत च ॥ २३९ ॥

पूजाहोमकालेऽग्नौ च तत्तद्दिशि शिवादीन् कल्पयन् हुत्वा परिवारेषु बलिं कृत्वा यावदिति प्रार्थयेत्।

यावदत्र जगन्नाथो लिङ्गमाश्रित्य तिष्ठति।
तावदत्रैव रक्षार्थं यूयं तिष्ठत सर्वदा ॥ २४० ॥

यावदत्र जगन्नाथा बिम्बमाश्रित्य तिष्ठति।
तावदत्रैव रक्षार्थं यूयं तिष्ठत सर्वदा ॥ २४१ ॥

बिम्बमाश्रित्य तिष्ठन्ति यावदत्रैव मातरः।
तावदत्रैव रक्षार्थे यूयं तिष्ठत सर्वदा ॥ २४२ ॥

पूजां समाप्य जपमेलनकृत् पिधाय
द्वारं ततस्त्रिदिवसं धिनुयात् तदीयान्।

१. 'पालं' ख. पाठः॥

मन्त्रान् निशाहवनतुर्यदिनाभिषेका-
द्याधाय साधु विदधीत तदुत्सवं च ।। २४३ ।।

ततः पूजां समाप्य जपमेलनकृत् चिच्चैत्यसम्मेलनं विधाय द्वारं पिधाय दिवसत्रयेऽपि तत्तदग्रभागे पूजां कुर्वन् हुत्वा परिवारप्रतिष्ठादिकं कुर्यात्।

इति शेषसमुच्चये सप्तमः पटलः।